

1-kazus

15 yoshli U. Velosipeda ketayotib, yo'lni kesib o'tayotgan V.ning boshidan mo'ynali telpagini yulib olib qochdi. Buni mototsiklda ketayotgan F. Ko'rib qolib uni ushlamoqchi bo'ldi. U.ga etib ongli ravishda mototsikl bilan urib yubordi va o'rtacha og'irlikda tanjarohati etkazadi. Tergovchi F.ning harakatini JKning 105-moddasi 1-qismini, ya'ni qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast etkazish deb kvalifikatsiya qildi. Himoyachi esa, F.ga nisbatan JKning 39-moddasini qo'llab, jinoiy javobgar bo'lmasligi lozimligini ta'kidladi.

Tergovchi va himoyachining harakatlariga baho bering. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zararetkazishning shartlarini tahlil qiling. Fikringizni asoslab bering.

Berilgan muammoli vaziyatni huquqiy tahlil qilish uchun vaziyatdagi muammolarni aniqlashtirib olishimiz lozim bo'ladi:

1. Ushbu vaziyatga doir Jinoyat kodeksidagi normalar;
2. Ushbu kazusda 15 yoshli U tamonidan jinoyatning o'zgalar mulkini talon-toroj qilish jinoyatinng mavjudligi;
3. Ushbu jinoyatda ijtimoiy havfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar etkazish shartlari buzilishi jinoyatdan boshqa jinoyat tarkiblari ham mavjudmi?
4. Jinoyatchining uni ushlash chog'ida F tomonidan ijtimoiy havfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar etkazishning shartlari buzilishining sodir etilishi uchun uni javobgarlikka tortishi haqidagi talabi huquqiy asosga egami?

1. Ushbu vaziyatni aniqlash uchun jinoyat kodeksining quydagi 39-modda. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar yetkazish.

105-modda. Qasddan badanga o'rtacha og'ir shikast yetkazish

166-modda. Talonchilik moddalarini qo'llagan holda tahlil qilib chiqamiz.

2. Kazusadagi holatda 15 yoshli U. velisipedda ketyotib, yo'lni kesib o'tyotgan V ning boshidan mo'ynali telpagini yulib olib qochdi. Ushbu vaziyatda 15 yoshli U. ismli shaxs tamonidan jinoyat kodeksining 166-moddasida nazarda tutilgan jinoyat Talonchilik, ya'ni o'zganing mulkini ochiqdan-ochiq talon-toroj qilish bilan bog'liq jinoyatni sodir etgan. Talonchilikning ijtimoiy xavfliligi shundan iboratki, bunda jinoyatchining mulkka tajovuzi ochiq va o'ta surbetligi shuning

bilan birga o'rnatilgan tartibni va axloqiy qoidalarini mensimaslik bilan amalga oshiriladi. Shu bilan aybdorning bunday harakatlari u jazosiz qolishiga ishonishidan dalolat beradi. Talonchilikning jinoyatning obekti o'zining ijtimoiy iqtisodiy mazmuni bo'yicha o'zganing mulkini talon- taroj qilish bilan ifodalanadi. Ushbu vaziyatda V ning mo'ynali telpagi jinoyat obekti hisoblanadi. Obektiv tamoni o'zgani mulkini oshkora talon-taroj qilinganligi bilan ifodalanadi. Subyektiv jinoyatni sodir etgan shaxs. Talonchilik jinoyatining subekti 14 yosh deb belgilangan. Ushbu jinoyatni sodir etgan 15 yoshli U jinoyat subekti hisoblanadi. Subektiv tamondan talonchilik to'g'ri qasd va g'arazli mativlar bilan sodir etiladi. Yuqoridagi vaziyatni tahlil qilib 15 yoshli U ni jinoyat kodeksining 166- moddasida nazarda tutilgan ijtimoiy havfli qilmishni sodir etgan shaxs deb hisoblashimiz mumkin.

3. Tergovchi F.ning harakatini JKning 105-moddasi 1-qismini, ya'ni qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast etkazish deb kvalifikatsiya qildi. Ushbu muammoli vaziyatga huquqiy baho berishni vaziyatning haqiqatdan ham jinoyat ekanligini aniqlashtirib olishdan boshlaymiz. Buning uchun vaziyatdagi jinoyat tarkibini beradigan ma'lumotlarni keltirib o'tish joizdir. Jumladan, ushbu kazusda jinoyatning obyekt shaxsning sog'ligi hisoblanadi. Obyektiv tomondan esa hayot yoki sog'lik uchun xavfli bo'lgan usulida 15 yoshli ijtimoiy havfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlab vaqtida zarar etkazishning shartlarini buzilishi harakatining sodir etilishidir. Subyektiv tomondan esa ijtimoiy havfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlab vaqtida zarar etkazishning shartlarini buzgan motosiklchi F. aqli raso jismoniy shaxs hisoblanadi. Subyektiv tomondan esa shaxsning sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmishi va uning jinoiy oqibatiga bo'lgan ruhiy munosabati uni qasddan yoki ehtiyotsizlikdan sodir etishi yoki ayb, maqsad, niyati. Jinoyat sub'yektining asosiy va fakultativ belgilari: ayb, motiv, maqsadidir. Demak, ushbu berilgan muammoli vaziyatda jinoyat tarkiblari mavjudligi bois, jinoyat deb hisoblashimiz mumkin bo'ladi.

4. Ushbu jinoyatda ijtimoiy havfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlab vaqtida zarar etkazishning shartlari buzilishi jinoyatlardan boshqa jinoyat tarkiblari ham mavjudmi?

F ning himoyachisi esa, F.ga nisbatan jinoyat kodeksining 39-moddasini qo'llab, jinoiy javobgar bo'lmasligi lozimligini takidlaydi. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni hokimiyat organlariga topshirish maqsadida ushlab vaqtida unga zarar etkazish, agar uni ushlab uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmagan bo'lsa, jinoyat deb topilmaydi.

Ushlab vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning xavflilik darajasiga, shuningdek ushlab sharoitiga butunlay mos

kelmaydigan, ushlar zarurati taqozo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar etkazish ushlar choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi. Ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlar vaqtida unga etkazilgan zararining qonuniyligini baholashda, qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari, ruhiy holati va ushlar bilan bog'liq bo'lgan boshqa holatlar hisobga olinadi. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlar odil sudlovning amalga oshirilishini ta'minlash, shaxsning jinoiy faoliyat bilan shug'ullanishiga barham berish uning qochib ketishi, dallilarni yashirishi yoki yo'q qilib yuborilishining oldini olish maqsadida amalga oshiriladi. Jinoyat sodir etish usul yoki vositalardan foydalanish shakli va darajasi aniq hollarda ijtimoiy xavflilik darajasi, shaxsning ijtimoiy xavfliligi, hamda ushlaridagi vaziyat va shart - sharoitlar bilan bog'liq bo'ladi. Zarar etkazish ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlarining eng so'nggi imkoni, majburiy chora bo'lishish kerak. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlariga qaratilgan chora-tadbirlar qilmish va shaxsning ijtimoiy xavflilik darajasiga mos kelishi kerak. Aybdor va ushlagan shaxsning harakatlarida tenglik bo'lmagan bo'lsa, ushlar choralari chegarasidan chetga chiqish holati mavjud bo'ladi.

Hulosa: Tergovchi F.ning harakatlarini jinoiyat kodeksining 105-moddasi 1-qismi, yani qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilgan.

Chunki jinoiyat kodeksining 39-moddasi 1-qismiga ko'ra ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni hokimyat organlariga topshirish maqsadida ushlar vaqtidaunga zarar etkazish,agar uni ushlar uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqmagan bo'lsa, jinoiyat deb topilmaydi.

Kazusdagi holatda motosikldagi F jinoiyat kodeksining 166-moddasi 1- qismidagi talonchilik jinoiyatini sodir etib qochib ketayotgan U.ni ushlar uchun zarur bo'lgan choralar chegarasida chetga chiqqan deyishimiz mumkin.

Chunki jinoiyat kodeksining 39-moddasi 2-qismiga ko'ra ushlar vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning ijtimoiy xavflilik darajasiga, shuningdek ushlar sharoitiga butinlay mos kelmaydigan, ushlar zarurati taqazo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar etkazish ushlar choralari chegarasidan cetga chiqish deb topiladi. Shuningdek jinoiyat sodir etgan 15 yoshli Uning voyaga yetmaganligini va jismoniy holatini ham inobatga olishimiz lozim.

Jinoyat kodeksining 21-moddasiga ko'ra ushbu kodeks moddasida jinoyat tamom bo'lgan vaqti ijtimoiy xavfli oqibat yuzbergan vaqt deb topilgan qilmishlar to'g'ri yoki egri qasddan sodir etilgan bo'ladi.

Agar shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga ko'zi yetgan va ularning yuzberishini istagan bo'lsa, bunday jinoyat to'g'ri qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Agar shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga ko'zi etgan va ularning yuzberishiga ongli ravishda yo'l qo'ygan bo'lsa, bunday jinoyat egri qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Tergovchi F ning harakatlarini jinoyat kodeksining 105-moddasi 1-qismi, yani sodir etilayotgan paytda hayot uchun xavfli bo'lmagan va ushbu Kodeksning 104-moddasida nazarda tutilgan oqibatlarga olib kelmagan, lekin sog'liqning uzoq vaqt, ya'ni kamida yigirma bir kun, ammo to'rt oydan ko'p bo'lmagan davrda yomonlashuviga yoki umumiy mehnat qobiliyatining o'n foizidan o'ttiz uch foizigacha yo'qolishiga sabab bo'lgan qasddan badanga o'rtacha og'ir shikast yetkazish deb to'g'ri kvalifikatsiya qilgan deb hisoblashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rustambaev M.H. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi kursi. Umumiy qism. I tom: Jinoyat to'g'risida ta'limot. – T. Ilm ziyo, 2011
2. Rustambaev M.H. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga sharhlar (Maxsus qism). (O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, birinchi darajali adliya maslahatchisi B.M Mustafoevning umumiy tahriri ostida). T.:Ilm ziyo,
3. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi . Toshkent-2018. „Adolat”.

Internet veb-saytlar:

- 1) <http://www.lex.uz>
- 2) <http://www.norma.uz>
- 3) <http://www.gov.uz>